

PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION

УДК 351.84
JEL H55, H79, I31

DOI: 10.26906/EiR.2022.4(87).2815

ЗМІНА ПАРАДИГМИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Приходько Ігор Павлович*, доктор наук з державного управління,
професор, завідувач кафедри обліку,
оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

*ORCID 0000-0002-1400-7348

© Приходько І.П., 2022

Стаття отримана редакцією 29.11.2022 р.
The article was received by editorial board on 29.11.2022

Вступ. Соціальна політика у суспільстві спрямована на вирішення цілого комплексу складних та суперечливих завдань. Її результативність багато в чому визначає успіх соціально-економічних перетворень.

Добробут громадян, якість життя – це питання не лише соціальної справедливості, а також соціальної стабільності, згоди у суспільстві, економічної ефективності. Ключові питання соціальної політики країни реалізуються через поставлені цілі, механізми та стійке фінансове забезпечення, які визначаються обраною моделлю соціальної політики.

Соціальна політика виступає одним з найважливіших напрямів державного регулювання економікою, адже кінцевою метою діяльності держави є досягнення високого рівня добробуту суспільства та створення умов для його подальшого розвитку, а соціальна політика має безпосереднє відношення до вирішення цього завдання.

Окрім того зміни в економічному, соціальному, технічному, екологічному та демографічному просторі в сучасній умовах г негативно позначилися на стані соціальної політики не тільки в Україні, а й також на стані соціальної політики інших держав [2]. Все це підтверджує актуальність питання, яке досліджується.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Питанням формування та реалізації соціальної політики присвячено наукові праці таких вчених, як О. Амоша, О. Бражко, М. Головатий, О. Давидюк, Г. Лопушняк, О. Макарова, І. Рудкевич, О. Сергієнко, А. Сіленко, А. Халецька та ін. Проведені дослідження розкривали питання взаємозв'язку економічного та соціального розвитку. Треба зауважити, що з часом змінилися вектори формування та реалізації соціальної політики, підходи до забезпечення сучасними суспільствами соціальної якості життя.

Метою статті є окреслення пріоритетних напрямів соціальної політики та невирішених завдань в сучасних умовах.

Основний матеріал і результати. Соціальна політика знаходиться в основі розвитку та управління кожної країни. Незалежно від впливу численних факторів і проблем, вона значною мірою визначає фізичний та психічний стан населення, а також взаємозв'язок між людьми. З іншого боку, соціальна політика дає можливість більш глобального вивчення та вирішення життєво важливих соціальних проблем громадянського суспільства.

Термін «соціальна політика» часто вживається як у науковій літературі, так і в повсякденному побуті і найчастіше до нього вкладаються різні поняття. По-різному інтерпретують соціальну політику юристи, економісти, політологи, журналісти. Отже нині не існує єдиної думки щодо тлумачення ка-

тегорії «соціальна політика». Одні вчені під соціальною політикою розуміють інструмент, який допомагає зберегти цілісність та суверенність держави із отриманням сукупних переваг, до яких віднесено: об'єднання суспільства, підвищення якості і рівня життя, забезпечення соціальної відповідальності, сталого розвитку [5].

Жеребило І.В. «соціальну політику» визначає як сукупність заходів певного напрямку, які направлені на вирішення проблем соціальної сфери [3].

Колектив авторів пропонують розглядати соціальну політику як комплекс розроблених і реалізованих програм і заходів (фінансових, соціально-економічних, нормативно-правових, організаційних) зі сторони державного та приватного сектора з метою формування оптимального соціального середовища на основі забезпечення соціального захисту, гарантій, прав [2]. Дослідження соціальної політики у роботі [8] акцентує увагу на тому, що соціальна політика є частиною державного управління.

Отже, соціальна політика повинна розглядатися як діяльність з регулювання відносин рівності між різними індивідами та соціальними групами суспільства. Її значення визначається можливістю встановити на базі комплексного підходу:

- економічні позиції різних соціальних груп та індивідів, визначаючи різницю між ними щодо доходів, споживання, умов праці, охорони здоров'я тощо;
- розкрити причини існуючої нерівності;
- шукати конкретні та специфічні заходи щодо подолання існуючих соціальних відмінностей.

Метою соціальної політики держави є формування стабільного та високорозвиненого суспільства, в якому не існує різких соціальних контрастів, досягнуто прийнятний життєвий рівень та якість життя, забезпечено умови для розвитку людського потенціалу, є достатній ступінь суспільної згоди та суспільної солідарності, а соціальні протиріччя вирішуються без гострих конфліктів. Побудова такого суспільства вимагає великих зусиль та певного часу.

Нині перед більшою частиною населення стоїть завдання досягнення відповідності матеріальної забезпеченості людей прийнятному життєвому стандарту. На першому плані соціальної політики знаходяться: створення адекватних умов новим поколінням для професійної та загальноосвітньої підготовки до трудової діяльності; забезпечення ефективної зайнятості працездатного населення, підвищення доходів населення, покращення якості та забезпечення доступності соціальних послуг незалежно від місця проживання громадян, розвиток інтелектуального та культурного потенціалу нації, здійснення адресної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям та громадянам.

Однією з найбільш суттєвих відмінностей сучасного курсу соціальної політики попередніх етапів є прагнення сприяти активній життєвій позиції людей, створення умов для повної реалізації їх потреб до самоствердження та досягнення більшого матеріального достатку, налагодження зв'язку між життєвим рівнем працездатного члена суспільства та його власних зусиль. З цією метою необхідно змінити багато компонентів соціально-трудова відносин, посилити стимулюючу роль оплати праці, удосконалити соціальні інститути, розвинути ринок праці та житла, покращити систему пенсійного забезпечення та соціального обслуговування населення, реформувати соціальну сферу, створити інститут державно-приватного партнерства тощо.

Зараз постає питання щодо підвищення ефективності соціальної політики, розробки механізмів раціонального використання ресурсів, які виділяються на соціальні цілі. Найбільш актуальним та складним завданням реформування механізмів реалізації соціальної політики є поєднання вимог соціальної справедливості та економічної ефективності, соціальних цілей та раціональних шляхів їх досягнення. І якщо питання економічної ефективності багато в чому може бути вирішено шляхом формування та використання ринкових принципів і важелів, то соціальна сфера з її особливої значимості може бути повністю підпорядкована вимогам ринку. У соціальній сфері відтворюється головний потенціал країни – кваліфікація, здоров'я та духовний настрій її громадян. Тому соціальна політика є складним об'єктом державного регулювання.

Основною проблемою є пошук коштів для надання соціальної допомоги тим групам населення, які не можуть без неї вижити, і при цьому підтримати та забезпечити бюджетним фінансуванням ті напрямки, без яких неможливий майбутній розвиток держави (освіта, наука, культура, доступна медична допомога, інформаційне забезпечення).

Отже, основними пріоритетами в соціальній політиці є наступні:

- підвищення рівня та якості життя населення через посилення ролі заробітної плати як головного фактора, який стимулює економічний розвиток, ефективність економіки, зростання реальних грошових

доходів, зменшення кількості малозабезпечених громадян, недопущення надмірної диференціації за рівнем доходів різних груп населення в регіонах;

- вдосконалення трудових відносин та зайнятості населення;
- соціальний захист населення;
- вдосконалення пенсійного забезпечення через зміцнення страхових принципів, встановлення залежності розміру пенсій від заробітку та страхового стажу;
- покращення демографічної ситуації;
- молодіжна політика

Основними напрямками реалізації поставленої мети є:

- забезпечення ефективності зайнятості населення на основі модернізації існуючих та введення нових робочих місць;
- поступове наближення країни за рівнем заробітної плати до розвинених європейських держав;
- зміцнення здоров'я, збільшення народжуваності та очікуваної тривалості життя населення;
- розвиток інтелектуального та культурного потенціалу нації;
- покращення якості та забезпечення доступності соціальних послуг незалежно від місця проживання.

Обов'язковою умовою ефективною реалізації нової моделі соціальної політики є надання адекватних можливостей для різних верств населення відкривати власний бізнес з метою нарощування ВВП, зростання кількості платників податків та розширення бази оподаткування, поліпшення макроекономічних показників країни.

Соціальна держава, за всіх декларованих прав і свобод, які розглядаються як орієнтир, вектор розвитку, на цьому етапі неспроможна задовольняти свої функції у повному обсязі. Тому як один із своїх компонентів нова парадигма розвитку концепції соціальної держави має визначати її пріоритети на найближчі конкретні періоди щодо різних суб'єктів держави та напрямів соціальної політики. Пріоритети у реалізації встановлених принципів слід визначати виходячи зі ступеня гостроти найважливіших соціально-економічних та політичних проблем.

На даному етапі у вирішенні головних соціальних завдань держава з метою оптимізації зусиль щодо побудови соціальної держави орієнтується на пріоритети у сфері зайнятості, політики доходів, соціального захисту населення, формування соціокультурного середовища. Перелічені заходи повинні здійснюватися шляхом послідовної реалізації соціальної політики на державному, регіональному та місцевому рівнях, а також на основі інтегральної оцінки її ефективності і за умови залучення до її реалізації всіх зацікавлених суб'єктів. Ми погоджуємось, що нині зміст соціальної держави розкривається не лише через надання безлічі пілг та інших видів допомоги, а й також через забезпечення громадянам таких умов, в яких кожен з них не потребував допомоги і мав можливість досягти бажаного власними силами [6].

При реалізації оновленої концепції соціальної держави не можна недооцінювати значимість конфліктів, які виникають при зіткненні державних, громадських і приватно-економічних (ринкових) інтересів. В новій парадигмі має бути яскраво виділено функції та ознаки соціальної держави. Соціальна держава, на відміну від інших, має низку ознак, до яких належать: а) правова основа соціальної політики; б) наявність системи соціального страхування; в) існування бюджетних соціальних виплат; г) існування державних систем соціального захисту, соціального забезпечення та забезпечення зайнятості; д) доступність соціальної підтримки всім без винятку членам товариства; е) прийняття державою відповідальності за рівень добробуту громадян; ж) існування інститутів громадянського суспільства. У новій парадигмі пропонуємо врахувати можливості створення умов для реалізації людського потенціалу кожного працездатного громадянина з тим, щоб він зміг максимально реалізувати свої можливості матеріального та культурно-духовного забезпечення своєї життєдіяльності та членів сім'ї. А це у свою чергу означає визнання людини як безпосереднього суб'єкта інвестицій у свій соціальний розвиток відповідно до власних потреб.

Висновки. Виходячи з усього зазначеного вище можна констатувати, що нині при формуванні соціальної політики потрібно враховувати новий підхід, використання нових стандартів та підходів. Як один із своїх компонентів нова парадигма розвитку концепції соціальної держави має визначати її пріоритети на найближчі конкретні періоди щодо різних суб'єктів держави та напрямів соціальної політики. Пріоритети у реалізації встановлених принципів слід визначати виходячи зі ступеня гостроти найважливіших соціально-економічних та політичних проблем. Вони визначаються з урахуванням історичної ситуації, що склалася, необхідності усунення значних протиріч, вирішення яких визначає здебільшого перехід суспільства на якісно новий рівень. Актуальність зазначених вище та інших проблем соціальної політики не викликає сумніву, тому необхідно надалі поглиблювати дослідження у цьому напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безтелесна Л.І., Юрчик Г.М. Сутність та складові соціальної політики: теоретичний аспект. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 2(49). Ч. 2. С. 141–147.
2. Дрималовська Х.В., Бала Р.Д. Державна соціальна політика: сутність, моделі, напрями. *Проблеми економіки*. 2021. № 1(47). С. 178–184.
3. Жеребило І.В. Соціальна політика держави як регулятор розвитку соціальної сфери: теоретико-методологічні аспекти. *Проблеми економіки*. 2020. № 1. С. 283–289.
4. Кашуба Я.М. Зміна парадигми соціальної політики: від витратної до інвестиційної складової щодо зайнятості населення. *Агросвіт*. 2015. № 11. С. 12–18.
5. Кучин С.П., Гончаренко Т.І. Удосконалення державної регіональної соціальної політики в сучасній Україні. *Збірник матеріалів Звітної науково-практичної конференції Луганського національного аграрного університету*. 2020. 26 лютого. С. 242–244.
6. Медяник В.А. Сучасні напрями державної соціальної політики України: питання адміністративно-правового забезпечення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 7. С. 176–178.
7. Мостепанюк А.В. соціальна політика держави: формування наукових підходів та європейські реалії. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. 2020. № 31 (70). С. 1–8.
8. Сімкіна О.В. Змістовне наповнення поняття соціальна політика; державно-управлінський аспект. *Економіка та держава*. 2012. № 11. С. 122–125.
9. Рудкевич І.В. Напрями державної соціальної політики України в сучасних умовах. *Державне управління*. 2010. С. 103–105. URL: www.economy.in.ua/pdf/6_2010/33.pdf
10. Beglytsia, V., Antonova, L., Kozlova, L., Datsii, O., & Datsii, N. System of concepts communications of state institutions and society as the basis of national security and socio-economic stability. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2021. 3(38). P. 549–556. URL: <http://fdk1.ubs.edu.ua/article/view/237487>
11. Goncharuk N., Prokopenko L., Krushelnitska T., Rubchak O., Taraban S. The capability of amalgamated territorial communities as a key factor in the socio-economic development of territories. *Studies of Applied Economics*. 2021. Vol. 39 No. 6: Special Issue: Innovative Development and Economic Growth in the CIS Countries. URL: <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/5267>. DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5267>
12. Heyets, V.M., Blyzniuk, V.V., Nykyforuk, O.I. Topical aspects of social quality policy in the post-conflict economy of Ukraine. *Ekonomika ta derzhava*. 2022. 6, 3–22. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.06.003>
13. Kryshtanovych, M., Petrovskiy, P., Khomyshyn, I., Bezena, I., & Serdechna, I. Peculiarities of implementing governance in the system of social security. *Business, Management and Economics Engineering*. 2020. 18(1), 142–156. DOI: <https://doi.org/10.3846/bme.2020.12177>
14. Popova, O., Koval, V., Antonova, L., & Orel, A. Corporate social responsibility of agricultural enterprises according to their economic status. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2019. 41(2), 277–289. URL: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsr/article/view/313>
15. Van der Maesen, L.J.G. Concluding Remarks. A “Social Quality Observatory” for Central and Eastern European Countries? *International Journal of Social Quality*. 2020. 10, 2, 113–138. DOI: <https://doi.org/10.3167/IJSQ.2020.100209>

REFERENCES:

1. Beztelesna L.I., Yurchik H.M. (2013). Sutnist' ta skladovi sotsial'noyi polityky: teoretychnyy aspekt [The essence and components of social policy: theoretical aspect]. *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, issue 2(49), part 2, pp. 141–147. (in Ukrainian)
2. Drymalovska H.V., Bala R.D. (2021). Derzhavna sotsial'na polityka: sutnist', modeli, napryamy [State social policy: essence, models, directions]. *Problemy ekonomiki*, no. 1(47), pp. 178–184. (in Ukrainian)
3. Zherybylo, I.V. (2020). Sotsialna polityka derzhavy yak rehulator rozvytku sotsialnoi sfery: teoretyko-metodolohichni aspekty [Social Policy of the State as a Regulator of Social Sphere Development: theoretical and methodological Aspects]. *Problemy ekonomiky*, no. 1, pp. 283–289. (in Ukrainian)
4. Kashuba Y.M. (2015). Zmina paradyhmy sotsial'noyi polityky: vid vytratnoyi do investytsiynoyi skladovoyi shchodo zaunyatosti naseleynna [Changing the paradigm of social policy: from an expenditure to an investment component in relation to population employment]. *Agrosvit*, no. 11, pp. 12–18. (in Ukrainian)
5. Kuchyn, S.P., and Honcharenko, T.I. (2020). Udokonalennia derzhavnoi rehionalnoi sotsialnoi polityky v suchasni Ukraini [Improving the State Regional Social Policy in modern Ukraine]. *Zbirnyk materialiv Zvitnoi naukovo-praktychnoi konferentsii Luhanskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu*, pp. 242–244. (in Ukrainian)
6. Medyanyk V.A. (2021). Suchasni napryamy derzhavnoyi sotsial'noyi polityky Ukrainy: pytannya administratyvno-pravovoho zabezpechennya [Modern directions of the state social policy of Ukraine: issues of administrative and legal support]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*, no. 7, pp. 176–178. (in Ukrainian)
7. Mostepaniuk, A.V. (2020). Sotsialna polityka derzhavy: formuvannia naukovykh pidkhodiv ta yevropeyski realii [Social Policy of the State: Formation of Scientific Approaches and European Realities]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho*, no. 31(70), pp. 1–8. (in Ukrainian)
8. Simkina, O.V. (2012) Zmistovne napovnennia poniattia sotsialna polityka; derzhavno-upravlinskyi aspekt [Content of the Concept of Social Policy; Public Administration Aspect]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 11, pp. 122–125. (in Ukrainian)

9. Rudkevich I.V. (2010). Napryamy derzhavnoyi sotsial'noyi polityky Ukrainy v suchasnykh umovakh [Directions of state social policy of Ukraine in modern conditions]. *Derzhavne upravlinnya*, pp. 103–105. Available at: www.economy.in.ua/pdf/6_2010/33.pdf (in Ukrainian)
10. Beglytsia, V., Antonova, L., Kozlova, L., Datsii, O., & Datsii, N. (2021). System of concepts communications of state institutions and society as the basis of national security and socio-economic stability. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3(38), 549–556. Available at: <http://fkd1.ubs.edu.ua/article/view/237487>
11. Goncharuk N., Prokopenko L., Krushelnytska T., Rubchak O., Taraban S. (2021). The capability of amalgamated territorial communities as a key factor in the socio-economic development of territories. *Studies of Applied Economics*. Vol. 39 No. 6: Special Issue: Innovative Development and Economic Growth in the CIS Countries. Available at: <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/5267>. DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5267>
12. Heyets, V.M., Blyzniuk, V.V., Nykyforuk, O.I. (2022). Topical aspects of social quality policy in the post-conflict economy of Ukraine. *Ekonomika Ukrainy*, 6, 3–22. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.06.003> (in Ukrainian)
13. Kryshchanovych, M., Petrovskyi, P., Khomyshyn, I., Bezena, I., & Serdechna, I. (2020). Peculiarities of implementing governance in the system of social security. *Business, Management and Economics Engineering*, 18(1), 142–156. DOI: <https://doi.org/10.3846/bme.2020.12177>
14. Popova, O., Koval, V., Antonova, L., & Orel, A. (2019). Corporate social responsibility of agricultural enterprises according to their economic status. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 41(2), 277–289. Available at: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/313>
15. Van der Maesen, L.J.G. (2020). Concluding Remarks. A “Social Quality Observatory” for Central and Eastern European Countries? *International Journal of Social Quality*, 10, 2, 113–138. DOI: <https://doi.org/10.3167/IJSQ.2020.100209>

УДК 35.84

JEL H55, H79, I31

Приходько Ігор Павлович, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет. **Зміна парадигми у формуванні сучасної соціальної політики держави.**

Зміни, які відбуваються у суспільстві призводять до необхідності змін у формуванні та реалізації державної соціальної політики. Соціальну політику слід розглядати як діяльність з регулювання відносин рівності між різними індивідами та соціальними групами суспільства. Актуальним питанням стає розробка механізмів раціонального використання ресурсів, які виділяються на соціальні цілі. Констатовано, що основними пріоритетами в соціальній політиці мають бути: підвищення рівня та якості життя через посилення ролі заробітної плати, вдосконалення трудових відносин та зайнятості населення; соціальний захист населення; вдосконалення пенсійного забезпечення через зміцнення страхових принципів, встановлення тісної залежності розміру пенсій від заробітку та страхового стажу; покращення демографічної ситуації; молодіжна політика. Окреслено основні ознаки, які притаманні соціальній державі за новою концепцією: наявність системи соціального страхування; існування бюджетних соціальних виплат; існування державних систем соціального захисту, соціального забезпечення та забезпечення зайнятості; доступність соціальної підтримки всім без винятку членам товариства; прийняття державою відповідальності за рівень добробуту громадян; існування інститутів громадянського суспільства. Визначено, що основною умовою ефективною реалізації нової моделі соціальної політики є надання адекватних можливостей для різних верств населення відкривати власний бізнес з метою нарощування ВВП, зростання кількості платників податків та розширення бази оподаткування, поліпшення макроекономічних показників країни.

Ключові слова: соціальна політика, державна політика, соціальний захист населення, парадигма, зміни.

UDC 35.84

JEL H55, H79, I31

Ihor Prykhodko, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Head of the Department of Accounting, Taxation and Management of Financial and Economic Security, Dnipro State Agrarian and Economic University. **Paradigm change in the formation of modern social policy of the state.**

Changes taking place in society lead to the need for changes in the formation and implementation of state social policy. Social policy should be considered as an activity to regulate relations of equality between different individuals and social groups of society. The goal of the social policy of the state is the formation of a stable and highly developed society in which there are no sharp social contrasts, an acceptable standard of living and quality of life are achieved, conditions for the development of human potential are ensured, there is a sufficient degree of social agreement and social solidarity, and social contradictions are resolved without acute conflicts. It was noted that social policy plays an important role in ensuring the stable development of society. By creating conditions for the

free and equal activity of citizens, the state, with the help of social policy, reduces social tension in society, which allows it to develop more sustainably. Accordingly, the development of mechanisms for the rational use of resources allocated for social purposes becomes an urgent issue. It was established that the main priorities in social policy should be: raising the level and quality of life through strengthening the role of wages, improving labor relations and employment of the population; social protection of the population; improvement of pension provision through the strengthening of insurance principles, establishing a close dependence of the size of pensions on earnings and insurance experience; improvement of the demographic situation; youth policy. The main characteristics of a welfare state according to the new concept are outlined: the presence of a social insurance system; the existence of budgetary social payments; the existence of state systems of social protection, social security and employment security; availability of social support to all members of the society without exception; acceptance by the state of responsibility for the level of well-being of citizens; the existence of civil society institutions. It was determined that the main condition for the effective implementation of the new model of social policy is to provide adequate opportunities for different segments of the population to open their own businesses with the aim of increasing the GDP, increasing the number of taxpayers and expanding the tax base, improving the macroeconomic indicators of the country.

Key words: social policy, state policy, social protection of the population, paradigm, changes.